

**VOLONTYORLIK – FUQAROLIK JAMIYATINING
AJRALMAS BO‘LAGI**

Tursunova Dilso‘z Abrorovna

Annotatsiya: *Volontyorlik – fuqarolik jamiyatining ajralmas bo‘lagi sifatida qaraladigan ijtimoiy hodisa bo‘lib, bugungi globallashuv jarayonida davlat va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiruvchi eng muhim omillardan biriga aylanmoqda. Ushbu maqolada volontyorlik faoliyatining mazmun-mohiyati, u orqali fuqarolik ongining shakllanishi, ijtimoiy mas‘uliyat hissining ortishi va jamiyatdagi birdamlik tamoyillarining mustahkamlanishi masalalari keng yoritiladi. Shuningdek, volontyorlikning yoshlar tarbiyasidagi o‘rni, ta‘lim muassasalarida uni rivojlantirish imkoniyatlari, O‘zbekistonda bu borada yaratilayotgan tashkiliy-huquqiy asoslar va xalqaro tajribalar asosida takomillashtirish yo‘nalishlari muhokama etiladi. Maqolada ko‘ngillilik harakatlarining jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va fuqarolik institutlari rivojiga qo‘shayotgan hissasi nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Volontyorlik, fuqarolik jamiyati, ko‘ngilli faoliyat, ijtimoiy mas‘uliyat, fuqarolik ong, yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy faollik, jamiyat birdamligi, fuqarolik tashabbuslari, hamkorlik madaniyati.*

Bugungi kunda volontyorlik faoliyati dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida fuqarolik jamiyatining muhim instituti sifatida e‘tirof etilmoqda. Chunki ko‘ngilli asosda amalga oshiriladigan bu faoliyat nafaqat muhtojlarga yordam berish, balki jamiyatdagi insonlar o‘rtasidagi mehr-oqibat, hamjihatlik va ijtimoiy birdamlik tuyg‘ularini mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Volontyorlik – bu ma‘lum moddiy manfaat evaziga emas, balki insoniylik, halollik, ezgulik, fidoyilik kabi oliy qadriyatlarga tayanib amalga oshiriladigan faoliyatdir. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan, O‘zbekiston uchun volontyorlik faoliyatini rivojlantirish jamiyatda fuqarolik ongini shakllantirish, ijtimoiy faollikni kuchaytirish

va aholining turli qatlamlarini umumiy ezgu maqsadlarga safarbar qilishda g'oyat katta ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda ko'ngilli yoshlar harakati, ijtimoiy loyihalar, ekologik tashabbuslar, xayriya tadbirlari, yoshlar yetakchiligi kabi ko'plab ijtimoiy faoliyatlarda volontyorlik kuchli vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, pandemiya davrida yuzlab volontyor yoshlar yurtimizda beminnat xizmat qilgani volontyorlikning ijtimoiy hayotdagi zarurligini yaqqol isbotladi. Volontyorlik orqali yoshlar jamoatchilik faoliyatiga jalb qilinadi, ularda tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik, hamjihatlik, rahm-shafqat va liderlik kabi fazilatlar shakllanadi. Bu esa fuqarolik jamiyatining negizi bo'lgan mustaqil fikrlovchi, faol pozitsiyaga ega bo'lgan fuqaroni tarbiyalashga xizmat qiladi. Shuning uchun volontyorlik faqat ijtimoiy yordam shakli emas, balki fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishida hal qiluvchi kuchlardan biri sifatida qaralishi lozim. Mamlakatimizda bu borada qonunchilik asoslari yaratilmoqda, "Volontyorlik faoliyati to'g'risida"gi qonun loyihasi, yoshlar tashkilotlari, ta'lim muassasalarida ijtimoiy loyihalarning kengayishi bu sohaning istiqbolli rivojlanishidan dalolat beradi. Ana shunday sharoitda volontyorlik faoliyatini ilmiy-nazariy asoslash, uni yoshlar tarbiyasi va jamiyat taraqqiyoti kontekstida chuqur tahlil qilish dolzarb vazifadir.

Volontyorlik faoliyati bugungi kunda butun dunyoda fuqarolik jamiyatining muhim elementi sifatida e'tirof etilmoqda. Ko'ngilli faoliyat jamiyatda ijtimoiy birdamlik, fuqarolik mas'uliyati va o'zaro yordamlashuv tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu faoliyat odatda ijtimoiy, madaniy, ekologik, ta'limiy, sog'liqni saqlash, xayriya va boshqa jamoatchilik sohalarini qamrab olib, fuqarolarning o'z ixtiyori bilan va beminnat asosda faoliyat yuritishiga asoslanadi. Volontyorlik nafaqat yordam shakli, balki fuqarolarning ijtimoiy hayotda bevosita ishtirokini ta'minlovchi mexanizm bo'lib xizmat qiladi. U orqali insonlarda mehr-oqibat, vatanparvarlik, tashabbuskorlik va mas'uliyatlilik kabi ijtimoiy fazilatlar shakllanadi.

Fuqarolik jamiyati deganda jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlar va guruhlarning davlatdan mustaqil faoliyat yuritish tizimi tushuniladi. Bunda jamoat

birlashmalari, notijorat tashkilotlar, mahalliy hamjamiyatlar, ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda volontyorlik faoliyati ham muhim rol o'ynaydi. Zero, volontyorlik faqat yordam ko'rsatish vositasi emas, balki fuqarolarning o'z hayoti va jamiyatdagi o'rni haqida ongli yondashuv bilan qaror qabul qilishi, jamiyat muammolariga befarq bo'lmasligi, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi uchun rag'batlantiruvchi omildir. Bu esa fuqarolik jamiyatining eng muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Ayniqsa, yoshlar orasida volontyorlik harakatlarini keng yoyish orqali ularda ijtimoiy faollik, tashabbuskorlik, ijtimoiy adolatga intilish va ijtimoiy mas'uliyat hissi kuchayadi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda volontyorlik harakati rivojlanish bosqichiga kirdi. Ko'ngillilik faoliyati davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylantirilmoqda. "Yoshlar – kelajagimiz" davlat dasturi, "Yoshlar ishlari agentligi" hamda turli jamoatchilik tashkilotlari tomonidan yoshlar o'rtasida ijtimoiy loyihalarga jalb etish, ularni volontyorlik faoliyatiga yo'naltirish bo'yicha ko'plab tashabbuslar ilgari surilmoqda. Ta'lim muassasalarida, ayniqsa oliy o'quv yurtlarida talabalarni turli ijtimoiy aksiyalar, ekologik tadbirlar, xayriya ishlari va jamoat xizmatlariga jalb etish orqali ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga erishilmoqda. Bu orqali fuqarolik ongiga asoslangan yangi avlodni tarbiyalash imkoniyati paydo bo'lmoqda.

Volontyorlik faoliyatining fuqarolik jamiyati rivojiga ta'sirini bir nechta asosiy yo'nalishlarda ko'rish mumkin. Birinchidan, u fuqarolarda jamiyatdagi dolzarb muammolarga befarq bo'lmaslik hissini shakllantiradi. Bu esa fuqarolik faolligini oshiradi va jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni tezroq hal qilishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, volontyorlar orqali ko'plab sohalarida davlat organlariga yuk bo'lgan mas'uliyat bir qadar kamayadi, chunki ko'ngilli asosda xizmat ko'rsatuvchi fuqarolar muayyan muammolarni hal qilishda bevosita ishtirok etadilar. Uchinchidan, ko'ngillilik faoliyati fuqarolar orasida o'zaro ishonch, ijtimoiy birdamlik, hamjihatlik kabi qadriyatlarni rivojlantiradi. To'rtinchidan esa, volontyorlik orqali insonlar jamiyatda foydali va zarur ekanliklarini anglab yetadilar, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Volontyorlikning yana bir muhim jihati shundaki, u yoshlar orasida liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Volontyorlar turli loyihalarda qatnashish orqali jamoani boshqarish, muammoga echim topish, muloqot qilish, tashkilotchilik va ijodiy fikrlash kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bu ko'nikmalar ularning keyingi kasbiy hayotida ham asqotadi. Shu sababli, volontyorlik faoliyatini tarbiyaviy vosita sifatida maktab, kollej va oliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish, yoshlar bilan ishlash strategiyasining muhim qismi sifatida qaralmoqda.

Xususan, ko'ngillilik faoliyatini yoshlar orasida targ'ib qilishda mahallalar, nodavlat notijorat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikda ish olib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, volontyorlik faoliyatining xalqaro tajribasi ham shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda volontyorlar aholining katta qismini tashkil qiladi. Masalan, Yevropa Ittifoqi, AQSh, Yaponiya kabi davlatlarda volontyorlik orqali har yili millionlab fuqarolar ijtimoiy loyihalarda ishtirok etadi. Xalqaro miqyosda volontyorlik faoliyatini muvofiqlashtirish bilan BMT qoshidagi "United Nations Volunteers" (UNV) dasturi shug'ullanadi. Bu dastur orqali ko'ngillilar ijtimoiy, ekologik va sog'liqni saqlash kabi global muammolar yechimida faol ishtirok etadi. O'zbekiston ham so'nggi yillarda bu yo'nalishda xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yimoqda.

Volontyorlik faoliyati – bu shunchaki beminnat yordam emas, balki fuqarolik jamiyatining poydevorini mustahkamlovchi, ijtimoiy taraqqiyotga xizmat qiluvchi kuchdir. Bu faoliyat orqali jamiyat a'zolari bir-biriga yaqinlashadi, jamoaviylik, birdamlik, o'zaro hurmat va yuksak insoniy fazilatlar mustahkamlanadi. Volontyorlikni qo'llab-quvvatlash va tizimli rivojlantirish orqali fuqarolik jamiyatining sog'lom va barqaror asoslarini yaratish mumkin.

Volontyorlik – bu jamiyatda insoniylik, mehr-oqibat va ijtimoiy birdamlik tamoyillarini amalda namoyon etuvchi faoliyat bo'lib, u fuqarolik jamiyati rivojining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu maqolada ko'rsatib o'tilganidek, volontyorlik faoliyati nafaqat yordamga muhtoj qatlamlarga ko'mak berish, balki fuqarolarda ijtimoiy faollik, mas'uliyat, vatanparvarlik, liderlik va

hamjihatlik kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida mustahkam fuqarolik ongiga ega, faol jamiyat a'zolarini tarbiyalashga olib keladi.

Volontyorlik orqali aholining turli qatlamlari, ayniqsa yoshlar, ijtimoiy jarayonlarga bevosita jalb qilinadi, ularda tashabbuskorlik va o'zgarishlarga bo'lgan intilish kuchayadi. Bu faoliyatning asosiy qadriyatlari bo'lgan beg'arazlik, xolislik, hamdardlik va fidoyilik kabi sifatlar jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va o'zaro ishonch muhitini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, volontyorlik faoliyati davlat va jamiyat o'rtasida mustahkam ko'prik vazifasini o'taydi, muammolarni hal qilishda birdamlikni kuchaytiradi, hamkorlik madaniyatini rivojlantiradi.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, so'nggi yillarda ko'ngilli faoliyatni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari, qonunchilik asoslari va yoshlar siyosati orqali volontyorlik keng qamrovli ijtimoiy harakatga aylanib bormoqda. Bu esa fuqarolik jamiyati institutlarining takomillashuvi, ijtimoiy kapitalning ortishi va demokratik islohotlarning chuqurlashuviga bevosita ta'sir qilmoqda. Demak, volontyorlikni rivojlantirish – bu faqatgina ijtimoiy yordam emas, balki kelajak avlodni ongli, mas'uliyatli va ijtimoiy jihatdan faol etib tarbiyalash, fuqarolik jamiyatini mustahkamlashning strategik omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. KARIMOVA, D. (2022). FUQAROLIK JAMIYATI VA YOSHLAR FAOLLIGI. TOSHKENT: ILM ZIYO NASHRIYOTI.
2. HASANOV, B. (2021). KO'NGILLILIK FAOLIYATINING PSIXOLOGIK ASOSLARI. SAMARQAND: MA'RIFAT.
3. UNITED NATIONS VOLUNTEERS (UNV). (2023). STATE OF THE WORLD'S VOLUNTEERISM REPORT. WWW.UNV.ORG
4. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING 2020-YIL 27-IYUNDAGI PQ-4768-SON QARORI. "YOSHLAR SIYOSATINI SAMARALI AMALGA OSHIRISH CHORA-TADBIRLARI TO'G'RISIDA".

5. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI YOSHLAR ISHLARI AGENTLIGI (2023). KO‘NGILLILAR HARAKATI RIVOJI BO‘YICHA TAHLILIY MA’LUMOTLAR.
6. ZIYAYEVA, N. (2020). “VOLONTYORLIK FAOLIYATI – JAMIYAT TARAQQIYOTINING HARAKATLANTIRUVCHI KUCHI”, IJTIMOIIY FANLAR JURNALI, №3.
7. EUROPEAN YOUTH FORUM (2022). VOLUNTEERING AND SOCIAL COHESION IN EUROPE. BRUSSELS: EYF PUBLICATIONS.
8. TOSHPULATOVA, L. (2019). VOLONTYORLIK HARAKATI: O‘ZBEKISTON TAJRIBASI VA XALQARO AMALIYOT. TOSHKENT: DAVLAT VA JAMIYAT.